

Legends and myths of Czech literature in Poland at the turn

20. and 21. century

MARTYNA LEMAŃCZYK

V tomto příspěvku bych ráda doplnila postřehy a úvahy o legendách a mýtech v české literatuře pohledem takříkajíc z druhé strany Alenčina zrcadla – lépe řečeno Macurova, neboť jde o zrcadlo sémiotické. V posledních letech se totiž v Polsku sama česká literatura stala legendou či mýtem. Jejich základními stavebními prvky, jež fungují jako partes pro toto, se staly bezesporu jména a pojmy *Švejk*, *Hrabal*, *hospoda*, *narativnost*, *Kundera* a *Havel*. V našem případě je obtížné přesně oddělit pojmy legenda a mýtus, proto tak nebudu činit s odvoláním na Lippmanův pojem „the pictures in our heads“¹ a také definice mýtu a literární legendy formulované Michalem Głowińským.² Literární mýty (nebo lépe mýty vztahující se k literatuře), které popíšu, nejsou možná analogické s českými, jsou však pevné jako vyšehradská skála.

Josef Švejk

Záměrně jsem uvedla jméno hlavní postavy, nikoli autora, protože Jaroslav Hašek zůstává v Polsku ve stínu svého hrdiny. *Osudy dobrého vojáka Švejka* (1921–1924) jsou zde rozhodně nejznámější českou knihou, několikrát přeloženou a nespočetněkrát vydanou. Mnoho polských spisovatelů ji považuje za jedno ze základních děl své knihovny. Například Andrzej Stasiuk v rozhovoru pro časopis *Host* řekl o svém zájmu o českou literaturu: „Na začátku byla četba Švejka. Od té doby, co *Dobryj wojak Švejk* vyšel polsky, začala každá generace právě u něj. Někteří skončí u téhle knížky, jiní si nacházejí další cestičky. Putují od Švejka k Hrabalovi“ (STASIUK 2005: 5).

---

¹ “Those features of the world outside which have to do with the behavior of other human beings, in so far as that behavior crosses ours, is dependent upon us, or is interesting to us, we call roughly public affairs. The pictures inside the heads of these human beings, the pictures of themselves, of others, of their needs, purposes, and relationship, are their public opinions. Those pictures which are acted upon by groups of people, or by individuals acting in the name of groups, are Public Opinion with capital letters.” (LIPPMAN 1956: 138).

² „[...] Literární legenda se týká stylu života, psaní, ideologického přesvědčení atd., a obvykle se v ní pojí fakta se smyšlenkami. V mnoha případech má vliv na recepci literárního díla – činí dílo z různých důvodů zvláště atraktivním. Literární legenda bývá někdy vědomě konstruovaná, aby pomohla popularizaci daných spisovatelů a děl.“ (GŁOWIŃSKI 1998: 314).

Významný polský „švejolog“ Antoni Kroh však upozorňuje na životnost negativních stereotypů ještě z dob Rakousko-Uherska: „[Švejk, pozn. M. L.] nám slouží nejen jako symbol prohnanosti [...], ale taky zosobnění ulejšiváctví, nedostatku důstojnosti a netečnosti vůči metafyzickým otázkám“ (KROH 1995: 5). Toto zjednodušené chápání podle něj Poláci bohužel často zobecňují i na českou národní povahu. Jsem přesvědčena, že Kroh zapomíná na nostalgii po klimatu rakousko-uherského císařství – díky „CK-módě“ vznikají stylové hospody, historické filmy³ atd., které legendu posilují. Švejk se tak do určité míry (byť nikdy docela) odděluje od své národnosti a stává se výjimečně samostatným charakteristickým představitelem soudobých Čechů. Myslím, že Krohův názor je příliš přísný. Poláci mají k dobrému vojákovi srdečný, snad dokonce skrytě uznalý vztah – učí je, jak si zachovat odstup a neochvějný duševní klid. Vždyť propagace negativních stereotypů jistě nebyla důvodem pro to, aby se jméno Švejk objevilo v názvech četných hospůdek v celém Polsku, a lavička v centru města Sanok, na niž se můžete posadit vedle Švejkovy sochy, určitě neměla být pomníkem české prohnanosti. Právě naopak, podle Heleny Stachové (STACHOVÁ 1995: 201), překladatelky polské literatury do češtiny, je Švejk oblíbenější v Polsku než v České republice. Román už byl dvakrát zfilmován, hlavní roli hrál v obou případech Jerzy Stuhr (známý z kdysi populárního filmu *Sexmise*).⁴ I když je takové zapojení jevu do národní kultury výrazným důkazem jeho absorpce a nalezení způsobu naturalizace (CULLER 1977: 155–156), Haškův hrdina není, a troufám si tvrdit, že nikdy nebude, oddělen od svého českého původu. Ikona Švejka je v polské kultuře neměnná, ale živá.

Bohumil Hrabal

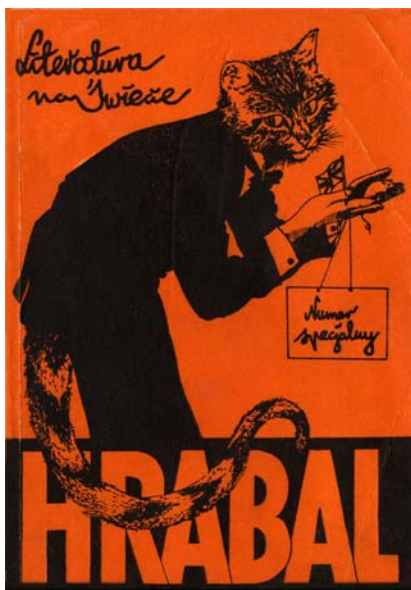
Duchovní otec a patron všech pábitelů je v Polsku bezesporu největší legendou mezi osobnostmi české literatury, bez přehánění je možné nazvat ho kultovním autorem. Běžně se slovem „Hrabal“ označuje autorův styl, životopis i obsah knih. Tyto tři elementy se pro polského čtenáře spojily a fungují jako jeden celek, podobně jako Hrabal propojil fikci a skutečnost svého života.

Hrabalovy knihy začaly v Polsku vycházet už v šedesátých letech, v oficiálních i neoficiálních vydáních a velmi úspěšně našly své místo také na publikačním trhu po roce 1989. V posledních sedmnácti letech byla poprvé nebo opakovaně vydána řada jeho textů

---

³ Nejznámější je film *C. K. Dezertéři* (rež. Janusz Majewski 1985), natočený na motivy románu Kazimierze Sejdy.

⁴ *Oponiész o Józefie Szwejku i jego najjaśniejszej epoce*, *Oponiész o Józefie Szwejku i jego drodze na front*; televizní seriál, rež. Włodzimierz Gawroński, 1995; *Przygody dobrego wojaka Szwejka*; televizní film, rež. W. Gawroński, 1999.

a nesčetné úryvky v periodikách – včetně celého čísla prestižního časopisu *Literatura na Świecie* (1989), bylo připraveno mnoho divadelních a rozhlasových adaptací a vznikl dokumentární film „Dr Hrabal“ (režie: Paweł Trzaska). Velkou zásluhu na tomto úspěchu mají podle mého názoru překladatelé – Hrabal, uznávaný v Polsku za nejvýznamnějšího českého prozaika, na ně měl od začátku štěstí.⁵

Když byl v roce 2000 vydán překlad hrabalovské biografické knihy Moniky Zgustové (Zgustová 2000), nadšení čtenáři chtěli další knihy o Hrabalovi. Polský bohemista a novinář Aleksander

Kaczorowski brzy připravil esejistický soubor *Gra w życie: Opowieść o Bohumilu Hrabalu* (KACZOROWSKI 2004). Hledal a analyzoval autobiografické motivy v jeho prózách, chronologicky sledoval místa a etapy života autora a jeho blízkých, okolnosti vzniku textů, snažil se odlišit fakta od mýtů, které Hrabal o sobě vytvořil. Nevyhýbal se ani těžkým tématům – psal o známé „sebekritice“ Hrabala, okolnostech jeho tragické smrti ap.

Aura Hrabalovy záhadné smrti značně posílila jeho legendu. Motiv pádu z okna během krmění holubů je v Polsku natolik známý, že se objevil dokonce v poezii. Ovšem, jak už to v legendách bývá, mírně pozměněný – Zbigniew Herbert v básni *Ostatnie słowa* (HERBERT 2000: 5–6) přisoudil tuto v jistém smyslu poetickou smrt jinému českému literátovi, básníku Miroslavu Holubovi, v duchu rčení *nomen – omen*. Herbertův omyl – opět v básni – opravil jiný významný polský básník, Ryszard Krynicki, a zároveň popsal obraz samotného Herberta, krmícího hrdličku v době výjimečného stavu a při tom – patrně – přemýšlejícího o podobném ukončení života (KRYNICKI 2004: 60–61; LEMAŃCZYK 2006). V Polsku, stejně jako v České republice, vyvolala Hrabalova smrt velké pohnutí a řadu spekulací. V myslích polských čtenářů srostl Hrabal s vlastními texty, stal se jednou z postav svých knih, a proto není překvapivé, že veřejné mínění vyloučilo scénář „nešťastné náhody“ jako přinejmenším neadekvátní a raději připustilo poněkud surrealistickou, chagallovskou vizi Hrabala vznášejícího se společně s holuby nad Prahou.

Nejjasnějším důkazem osvojení a integrace jevu jiné kultury je zpětná reakce a největším uznáním spisovatelů je využití jeho stylu, jazyka či způsobu obraznosti.

⁵ Patří k nim mj.: Jacek Baluch, Franciszek A. Bielaszewski, Andrzej Czycibor-Piotrowski, Piotr Godlewski, Andrzej S. Jagodziński, Aleksander Kaczorowski, Jakub Pacześniak, Jan Stachowski, Józef Waczków, Emilia Witwicka.

V Polsku početná skupina spisovatelů přímo deklaruje své okouzlení Hrabalem a považuje přečtení některého z jeho textů za zlomovou chvíli ve svém literárním vývoji. Za svého patrona jej považuje například prozaik Jerzy Pilch, ceněný za svůj narativní talent, mistrovské anekdoty a charakteristický styl. Tyto rysy mají oba spisovatelé skutečně společné – je to vidět zejména v Pilchových románech *Inne rozkosze* (1995) a *Tysiąc spokojnych miast* (1997); Pilch však pomocí podobných prostředků vytváří vlastní osobitou poetiku.

Jiným příkladem inspirace Hrabalem jsou vzpomínky Franciszka Bielaszewského *Tak, panowie idę umrzeć. O Hrabalu i piwoszach* (BIELASZEWSKI 2003). Popis zážitků především z pražských hospod je dvojitým, formálním i obsahovým, holdem „mistrovi“: Bielaszewski si vypůjčil Hrabalův styl ze *Svateb v domě* a psal o svých asociacích a úvahách podobně přerývanými větami, zakončenými třemi tečkami.

Skutečně originální poctou Hrabalovi je bezesporu jedna z knih Pawła Huelleho, známého v České republice díky překladu románu *Weiser Dawidek*. Huelle v románu *Mercedes Benz* (HUELLE 2001) vytvořil příběh složený z několika proplétajících se dějových linií, naplněný srdečností a obdivem k duchovnímu otci všech pábitelů a zároveň laskavě parodující jeho styl. Navázal fabulačně na Hrabalovu povídku „Večerní hodina jízdy“ a popsal osudy několika generací své rodiny spolu se spoustou rodinných historek o automobilech od dob předválečných přes období reálného socialismu až do dneška. Velmi umně „falšovaný“ Hrabalův styl (tedy, jak to bývá u parodie, dokonalé zvládnutí jeho formálních prostředků, dovolující jejich zdůraznění) znamená, že se román vyznačuje mnohočetnými souvětími, opakováním a variacemi motivů, mistrnými přirovnáními a metaforami, humorem, jemnou nostalgií a neutuchající radostí ze života. Není divu, že tak nevšední dílo je čtenáři velmi oblíbené.

Pro životnost Hrabalova „kultu“ je řada dalších důkazů – dobře fungující internetový portál www.hrabal.go.pl, literární kavárna *Czyby barbarzyńca* (Něžný barbar) ve Varšavě, stejnojmenný literární časopis, který kavárna vydává, a exkurze po stopách jejího patrona, organizované s pomocí nejpovolanejších průvodců – Hrabalových překladatelů Aleksandra Kaczorowského a Jana Stachowského. Letos se, u příležitosti výročí spisovatelova úmrtí, koná mnoho hrabalovských literárních večerů, filmových představení ap., za účasti předních polských bohemistů, překladatelů a obdivovatelů Hrabalových textů a také jeho přátel. Dovolím si upozornit na jediný příklad, letošní festival Kino na hranici v polském Cieszyně nabídne snad všechny filmové adaptace Hrabala, včetně té poslední, *Obsluboval jsem anglického krále*, a také polský vzpomínkový dokument *Dr Hrabal*.

Hrabalovská setkání I několikadenní programy se těší velkému zájmu nejen letos – například v roce 2003 to byla Hrabaliana s hostem Tomáše Mazalem v Krakově, Toruni, Poznani a Varšavě.

Hospoda a narativnost

Hašek i Hrabal jsou pro Poláky neodmyslitelně spojení s *mýtem českého stylu psaní*. Obdivují přirozený tón, jazyk a stylistiku, spojení dojetí s komikou, jednoduchosti a „rázovitosti“ s metafyzikou, a především bezpodmínečnou špetku harmonie a naděje v závěru. Četnými legendami je opředen obraz českého spisovatele filozofujícího nad püllitrem piva. Zmíněný Stasiuk tento fenomén vysvětloval takto: „Pivní řeči, to je samozřejmě typicky česká záležitost. Padne první věta, zábavná, absurdní, chlápek sedí a vytahuje se – včera osobně zničil čtyři tanky a miloval se s osmi ženskejma“ (STASIUK 2005: 7).

Polská literatura sice má vlastní tradici vyprávěných textů, ale je to epická próza šlechtická nebo lidová. Onen zcela odlišný, veskrze moderní styl, nazývaný *sensu stricto* „švejkovský“ či „hrabalovský“ nebo *sensu lato* „český“, polské čtenáře proto fascinuje. Románové hospodské úvahy o každodenních záležitostech z *perspektivy universa* chápou jako autentické, prostě jen zaznamenané oběma autory. A tak doslova zbožňují české hospody – vždyť právě tam se dějí všechny magické události. Na internetové stránce www.praskie-gospody.siec.com.pl jsou podrobné popisy pražských i mimopražských hospod, výprav po stopách podniků zmíněných v Hrabalových a Haškových knihách – hledání legendární atmosféry oněch dob často vede na dávno zapomenutá a vlivem času podstatně změněná místa.

Milan Kundera

„Milan Kundera své poslední knížky píše francouzsky. Je tedy českým literárním vývozním artiklem“ (KOWALCZYK 2003) – tato věta z článku o Kunderovi je obrazem většinového polského názoru na jeho osobnost a tvorbu. Kunderovy texty jsou tedy v Polsku – spolu s Haškovými a Hrabalovými – kvintesencí českosti. Jeho teze, že spisovatel ve své podstatě nemůže mít vlast a jediným domovem je román, je pro Poláky čistým teorémem. Jednoznačně dávají přednost Kunderovi – Čechovi s nespornou identitou, před Kunderou – francouzským spisovatelem narozeným v Československu.

Kundera je v Polsku bestsellerovým autorem. Stále znovu jsou vydávány všechny jeho romány a většina esejů, objevilo se i obsáhlé monografické číslo časopisu *Literatura na*

Świecie (9/1990). Analýza této fascinující popularity by však Kunderu možná příliš nepotěšila. Už několik desetiletí je totiž největší zájem o romány *Žert* (1967) a *Nesnesitelná lehkost bytí* (1984). Oba byly napsány česky, odehrávají se (převážně) v českém prostředí a fabulačně jsou pevně propojeny s tehdejší politickou situací.

Kundera by si přál, aby jeho díla byla interpretována spíše jako existenciální než politická (BIEŃCZYK 2003), ale Poláci raději čtou příběhy s milostnou zápletkou z dob komunismu než „romány o románech“ (KACZOROWSKI 1996). Marek Bieńczyk, Kunderův překladatel z francouzštiny do polštiny říká: „Poláci nemají rádi abstrakci, existenciální reflexe a teoretické úvahy o románu“ (cit. podle RAFALSKA 2006). Tak dlouho očekávaná *Nesmrtelnost* – bez politického kontextu a české tematiky, odehrávající se na Západě – proto mnoho polských čtenářů zklamala, její kompoziční hodnoty nevnímali jako dostatečnou kompenzaci (BIEŃCZYK 2003). Spisovatel Paweł Huelle přímo kritizuje poslední romány: „Podle mne se Kundera stal příliš ‚sophisticated‘, univerzitně-intelektuální, na škodu jakosti jeho prózy. Dřívější Kunderovy knihy jsem četl s ruměnci na tvářích a hned je dával číst známým. Teď už ne“ (cit. podle RAFALSKA 2006). Poláci se očividně chtějí především ztotožnit s postavami, nacházet v jejich dilematech vlastní, vyzkoušet si „hraniční situace“ a pochybnosti o správných hodnotách, zvláště tváří v tvář Historii s velkým počátečním písmenem. A to vůbec není v souladu s Kunderovým záměrem a s jeho tak pracně vytvářeným obrazem.

Většina polských čtenářů neví, že jejich oblíbená *Nesnesitelná lehkost bytí* byla v České republice vydána teprve loni, a nepřemýšlí ani, v jakém jazyce byly napsány jednotlivé texty. Kundera je pro ně prostě český spisovatel. V „Návštěvní knize“ rozsáhlé polské internetové stránky www.milan.kundera.webpark.pl jsou desítky velmi emocionálních vyznání typu: „Milan Kundera – láska mého života!“ i hodně komornějších a výmluvnějších: „Mám moc rád(a) Kunderu, a tak není náhodou, že bydlím v Praze a studuju bohemistiku“.⁶

Václav Havel

Macurova věta „I lidé se mění ve znaky“ (MACURA 1993: 70) platí zvláště o osobnosti Václava Havla v Polsku. Havlovská legenda se však zásadně liší od Hrabalovského či Kunderovského mýtu – přestože je jeho literární tvorba v Polsku známá, má minimální vliv na popularitu.

Havel je pro Poláky symbolem české komunistické opozice, nejdůležitějším

---

⁶ Cit. podle: <http://ksiegi.emix.net.pl/wyswietl.php?user=budnik&lang=ud>.

„hlasatelem pravdy“ a s jeho charismatickou osobností bývá ztotožňován český boj s totalitou. Všichni Poláci vědí, že Havel byl prezidentem jejich jižních sousedů, i když mnozí by nedokázali říct, kdy přesně bylo Československo rozděleno – a někteří to snad ani nevzali na vědomí. Havel je všeobecně chápán jako představitel inteligence a pro velkou část společnosti je to jeho velké plus. Častý je názor, že Lech Wałęsa byl dobrým vůdcem revoluce, reprezentativní roli prezidenta však nedokázal dost dobře plnit. Naopak Havel je klidný, rozvážený, skromný, s velkým charizmatem, ale také citem pro humor, typický český intelektuál – to je jeho obraz v Polsku.

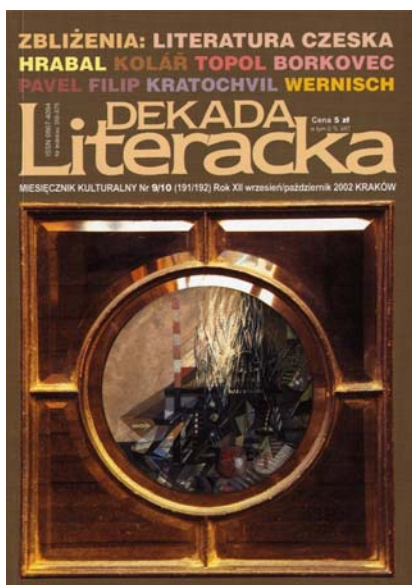
Přestože Adam Michnik, jeden z nejvýznamnějších polských disidentů a Havlův dobrý přítel, při příležitosti Havlových sedmdesátých narozenin napsal, že esej *Moc bezmocných* byl lekcí občanského myšlení a jedním z nejvýznamnějších dokumentů (SZTAFEL 2005), literární tvorba nejoblíbenějšího českého politika je v Polsku méně známá. Jeho hry byly vydávány neoficiálně ještě před rokem 1989, později se objevilo souborné vydání jeho her a stále oblíbenější *Dopisy Olze* (1993). Mnoho textů vyšlo v periodikách – za zmínku stojí zejména monografické číslo měsíčníku *Literatura na Świecie* (8–9, 1989) a eseje vydané v nejčtenějším polském deníku *Gazeta Wyborcza*; jeho hry byly inscenovány především na začátku devadesátých let 20. století. Většina Poláků nečetla Havlovy texty a neviděla jeho hry, ale i pro ty, kteří dobře znají a vysoce cení jeho tvorbu, je především výjimečným státníkem, člověkem s nezlomitelným charakterem, bojovníkem za svobodu a demokracii, až pak intelektuálem i myslitelem a literátem na samém konci.

Úctu a lásku k Havlovi snad nejlépe vyjadřuje „veselá příhoda“ bohemisty Aleksandra Kaczorowského: „[...] když jsem seděl uprostřed Václavského náměstí, uslyšel jsem odněkud zdola, od Můstku, křik: ‚Kuuuurrvvaaaaa!!! Kde je Havel?! Chci mluvit s Havlem!‘, a po chvíli jsem uviděl vrávorajícího chlapa v oblečku z plísňové džínoviny. Měl určitě dvacet kilo nadváhy, knír jako Wałęsa a nepochybně byl mým krajanem“ (KACZOROWSKI 2001: 11). Myslím, že dnes by žádného polského turistu nenapadlo (ani v opilosti) dožadovat se rozhovoru s prezidentem Klausem...

Závěr

Pozice a popularita české literatury v Polsku je v posledních letech nesrovnatelná s jinými sousedními literaturami. Silnou „lobby“ české kultury v Polsku tvoří překladatelé, bohemisté i slavisté, ale také novináři. Díky jejich fascinaci, ať už vědecké či neméně ambiciózní, ale formálně přístupnější (tedy díky esejům, reportážím a rozhovorům), mohou

polští čtenáři lépe poznat a pochopit současné i nedávné dějiny České republiky a Československa – vždyť ve zdánlivě podobných podmínkách se osudy našich národů odvíjely odlišně.⁷ Vydávána je průběžně nejnovější literatura: v posledních letech je velice úspěšný Topol,⁸ objevili se i Viewegh,⁹ Pawlowská,¹⁰ Ajvaz,¹¹ Hodrová,¹² nedávno Rudiš¹³ a jiní. Legendou či mýtem, který přitahuje početné skupiny příznivců, je také český film. Bohemista a také bývalý polský velvyslanec v Československu a České republice, Jacek Baluch, nazval devadesátá léta 20. století „českou dekadou“ v polské literatuře (BALUCH 1997) – a já dodám, že počátek 21. století si zaslouží stejné označení.

Odkud se bere ten zájem? A proč? Myslím, že náklonnost Poláků k české kultuře je důsledkem veliké oblíbenosti právě Haška, Hrabala, Kundery a Havla. Je potřeba zdůraznit, že nová česká literatura a film jsou neoddělitelné od legend a mýtů, které jsem popsala – to ony jsou hlavním úběžníkem a vzorem „českosti“, ba dá se říci, že Poláci se přímo dožadují jejich prvků. Nacházejí je? Podle všeho ano.

A proč v Polsku neexistují české legendy a mýty, o kterých psal Macura například v *Českém snu* nebo ve *Znamení zrodu*? Odpověď je ukryta v mechanismu recepce literárních překladů. Podle Touryho teorie mají literární překlady vliv na cílovou literaturu a kulturu, pokud je splněna alespoň jedna ze tří podmínek: 1. cílová kultura je méně rozvinutá, 2. cílová kultura je „slabší“, 3. v cílové kultuře existuje mezera, kterou překlad vyplní (BEDNARCZYK 2002: 161). Soudím, že polská kultura ani literatura není zaostalejší ani více

⁷ K neaktivnějším v současné době patří Aleksander Kaczorowski (1969, bohemista, překladatel a novinář, publikuje především v deníku *Gazeta Wyborcza* a týdeníku *Newsweek*, autor knih: *Praski elementarz*, Wołowiec 2001; *Gra w życie: Oponiesie o Bohumilu Hrabalu*, Wołowiec 2004; *Europa z płaskostopiem*, Wołowiec 2006) a Mariusz Szczygiel (1966, novinář, reportér deníku *Gazeta Wyborcza*, v roce 2004 získal novinářskou cenu za reportážní eseje s českou a československou tematikou vydané knižně pod názvem *Gottland*, Wołowiec 2006, česky 2007.

⁸ *Kocham cię jak wariat*, přel. Anna Janyšková, Podkowa Leśna 1992; *Aniol*, přel. Marcin Babko, Bytom 2002; *Siostra*, přel. Leszek Engelking, Warszawa 2002; *Nocna praca*, přel. L. Engelking, Warszawa 2004; *Supermarket bohaterów radzieckich*, přel. L. Engelking, Wołowiec 2005; *Druga do Bugulmy*, přel. L. Engelking, Wołowiec 2006.

⁹ *Uczestnicy nycieczki*, přel. Jacek Illg, Český Těšín 2001; *Cudowne lata pod psem*, přel. Romana Bielińska, Izabelin 2004; *Powieść dla kobiet*, přel. Julia Boratyńska, Poznań 2005 (*Mężczyzna idealny*, přel. J. Boratyńska, Poznań 2005); *Wychowanie dziewcząt w Czechach*, přel. Jan Stachowski, Izabelin 2005; *Sprawa niewiernej Klary*, přel. Martyna Lemańczyk, Poznań 2007; *Zapisywacze ojcomskiej miłości*, přel. Joanna Derdowska, Poznań 2007.

¹⁰ *Zdesperowane kobiety postępują desperacko*, přel. Józef Waczków, Warszawa 2005.

¹¹ *Morderstwo w Hotelu Intercontinental. Powrót starego wiarana, Inne miasto*, přel. Leszek Engelking, Sejny 2005.

¹² *Pod dwiema postaciami*, přel. Leszek Engelking, Łódź 2001.

¹³ *Niebo pod Berlinem*, přel. Joanna Derdowska, Warszawa 2007.

nepodléhá vlivům než česká, ale klíčovým kritériem je ono „prázdné místo“. Prostě nechceme snít (jen) „Český sen“, ale (také) „sen o Čěších“.

Překlad: Lenka Vítová

PRAMENY

- BIELASZEWSKI, Franciszek A. *Tak, panowie idę umrzeć. O Hrabalu i pivoszach.* Wrocław: Wydawnictwo Dolnośląskie, 2003
- HAVEL, Václav. *Listy do Olg;* přel. Elżbieta Szczepańska. Warszawa: Państwowe Wydawnictwo Naukowe, 1993
- HERBERT, Zbigniew. „Ostatnie słowa.“ In týž. „Wiersze odnalezione“, *Zeszyty literackie* 72, 2000, č. 4, s. 5–6
- HRABAL, Bohumil. *Pamietam jedynie dni sloneczne: Bohumil Hrabal w fotografi;.* přel. Piotr Godlewski. Świat Literacki: Izabelin, 1998
- HUELLE, Pawel. *Mercedes Benz. Z listów do Hrabala.* Kraków: Znak, 2001
- KRYNICKI, Ryszard. „Gołębie.“ In týž. *Kamień, szron.* Kraków: a5, 2004, s. 60–61
- PILCH, Jerzy. *Inne rozkosze.* Poznań: a5, 1995
- PILCH, Jerzy. *Tysiąc spokojnych miast.* Londyn: Puls, 1997

LITERATURA

- BALUCH, Jacek. „Czeskie drogi“; rozhovor s Tomaszem Fijałkowskim. *Tygodnik Powszechny*, příloha *Kontrapunkt. Magazyn Kulturalny „Tygodnika Powszechnego“* 1997, č. 5–6 (17–18), 5. 10., s. 1 [dostupné též na www.tygodnik.com.pl/kontrapunkt/17-18/baluch.html, přístup 2006-04-04]
- BEDNARCZYK, Anna. „Propozycja kompromisu.“ In táž. *Kulturowe aspekty przekładu literackiego.* Katowice: „Śląsk“, 2002, s. 158–166
- BIEŃCZYK, Marek „Wieczny emigrant“; rozhovor s Marcinem Wyrwalem. *Gazeta Studencka* 2003, č. 3 (70), 15. 11., [dostupné též na www.milankundera.webpark.pl/wywiady/wieczny_emigrant.htm, přístup 2006-04-04]
- CULLER, Jonathan. „Konwencja i oswojenie.“; přel. Ignacy Sieradzki. In Michał Głowiński (ed.) *Znak, styl, konwencja.* Warszawa: Czytelnik, 1977, s. 155–156
- GŁOWIŃSKI, Michał – Kostkiewiczowa Teresa – Okopień-Sławińska Aleksandra – Sławiński Janusz (edd.). *Słownik terminów literackich.* Wrocław: Ossolineum, 1998
- KACZOROWSKI, Aleksander. „Elementarz Kundery“; *Gazeta Wyborcza* 1996, 12. 6. [dostupné též na www.milankundera.webpark.pl, přístup 2006-04-04]
- KACZOROWSKI, Aleksander. *Gra w życie: Opowieść o Bohumilu Hrabalu.* Wołowiec: Czarne, 2004
- KACZOROWSKI, Aleksander. *Praski elementarz.* Wołowiec: Czarne, 2001
- KOWALCZYK, Piotr. „Pisarz smiechu i zapomnienia“; *Gazeta Studencka* 2003, č. 3 (70), 15. 11., [dostupné též na www.milankundera.webpark.pl/artykuly/pisarz_smiechu.htm, přístup 2006-04-04]
- KROH, Antoni. *O Szpejku i o nas.* Nowy Sącz: Sądecka Oficyna Wydawnicza Wojewódzkiego Ośrodka Kultury, 1992

Legends a mýty české a slovenské literatury. Edičně připravily Stanislava Fedrová a Alice Jedličková. Praha, 2008. [online]. ©2008 <http://www.ucl.cas.cz/slk/?expand=/2007/sbornik>

- LEMAŃCZYK, Martyna. *Gołębie Holuba, czyli O „czeskim błędzie” Zbigniewa Herberta*. [příspěvek, V. Ogólnopolska Konferencja Naukowa Bohemistów 23. 5. 2006, IFS Uniwersytet Wrocławski, Wrocław]
- LIPPMAN, Walter. „Public Opinion.“ In týž. *Essays in the Public Philosophy*. New York: New American Library, 1956
- Literatura na Świecie*, 1989, č. 8–9 (B. Hrabal); red. Józef Waczków
- Literatura na Świecie*, 1990, č. 9 (M. Kundera); red. Józef Waczków
- MACURA, Vladimír. *Český sen*. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 1998
- MACURA, Vladimír. *Masarykovy boty a jiné semi(o)fejetony*. Praha: Pražská imaginace, 1993
- MACURA, Vladimír. *Znamení zrodu. České národní obrození jako kulturní typ*. Jinočany: H & H, 1995
- MITOSEK, Zofia. *Stereotypy i literatura*. Wrocław: Ossolineum, 1974
- RAFALSKA, Dominika. „Nieznosny ciężar bytu“. *Gazeta Studencka* 2006, 10. 6. [dostupné též na www.milankundera.webpark.pl/artykuly/praska_wiosna.htm, přístup 2006-04-04]
- STACHOVÁ, Helena. *Literatura polska w Pradze, Zeszyty literackie* 52, 1995, č. 4, s. 201
- STASIUK, Andrzej. „Jsem jenom mentální a plebejský tulák...“; rozhovor s Václavem Burianem. *Host* 6, 2005, č. 6, s. 5–7
- SZTAFEL, Katarzyna. „Václav Havel i Lech Wałęsa. Charyzmatyczni przywódcy stają się prezydentami.“ *Dialogi Polityczne* 2005, č. 5–6, [dostupné též na www.dialogi.umk.pl/havel-walesa-przywodcy-prezydentami.html, přístup 2006-04-04]
- ZAREK, Józef. „O Złotej Pradze i jednym z opowiadań Bohumila Hrabala.“ In Kropiwiiec, Urszula – Filipowicz-Rudek, Maria – Konieczna-Twardzikowa, Jadwiga (edd.). *Między oryginałem a przekładem VIII. Stereotyp a przekład*. Kraków: Księgarnia Akademicka, 2003, s. 291–292
- ZGUSTOVÁ, Monika. *Bohumil Hrabal*; přel. Zofia Tarajlo-Lipowska. Wrocław: Wydawnictwo Dolnośląskie, 2000

RESUMÉ

Česká kultura patří v současné době v Polsku k nejpobulárnějším, jak o tom svědčí Baluchovo označení devadesátých let 20. století za „českou dekádu“. Zásluha na tomto fenoménu bývá připisována vynikajícím překladatelům. Osobnosti Jaroslava Haška, Václava Havla, Bohumila Hrabala a Milana Kundery, postava Švejka, motiv české hospody, mluvená forma vyprávění se smyslem pro humor a několik dalších charakteristik jsou podkladem pro vznik mýtů či legend o české literatuře, kultuře a mentalitě. Záměrem příspěvku je vysvětlit jejich vznik a příčiny. Zároveň se chci zamyslet nad tím, proč do polského povědomí – zejména v posledních letech velmi otevřeného vůči české kultuře – zatím vůbec nepronikly mýty spojené s kulturní tradicí 19. století, tak důležité pro českou identitu, jež systematicky analyzoval sémiotik a historik Vladimír Macura.

SUMMARY

Currently, the Czech culture may be considered one of the most popular ones in Poland; Jacek Baluch expressed this trend in denoting the 1990s as the “Czech decade”. Credited for this development are outstanding Polish translators in particular. Jaroslav Hašek and his Švejk, Václav Havel, Bohumil Hrabal and Milan Kundera, the image of the Czech pub as a place where stories are spun up, the particular manner of narration and a few other characteristics, including the typically Czech sense of humor comprehending both touching and comic moments as well as a “philosophical approach” to everyday life – all these aspects seem to create a foundation for myths or legends on Czech literature, culture and mentality. The essay inquires into

Legendy a mýty české a slovenské literatury. Edičně připravily Stanislava Fedrová a Alice Jedličková. Praha, 2008. [online]. ©2008 <http://www.ucl.cas.cz/slk/?expand=/2007/sbornik>

the genesis of these myths, bringing together various aspects of the Polish reception of the Czech culture. In addition, the cause of the Polish lack of interest in the traditional myths connected with the development of the Czech culture in the 19th century is examined; these myths (subject to a systematic semiotic analysis delivered by the historian Vladimír Macura), are supposed to be essential for the Czech identity.